

Datum van inontvangstneming : 17/06/2021

Zaak C-257/21

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

22 april 2021

Verwijzende rechter:

Bundesarbeitsgericht (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

9 december 2020

Verweerster, geïntimeerde, en verzoeker tot Revision:

Coca-Cola European Partners Deutschland GmbH

Verzoeker, appellant, en verweerder in Revision:

L.B.

Voorwerp van het hoofdeding

Organisatie van de arbeidstijd, verschil in behandeling van regelmatige en onregelmatige nachtarbeid

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

1. Brengt een collectieve arbeidsovereenkomst richtlijn 2003/88/EG betreffende een aantal aspecten van de organisatie van de arbeidstijd ten uitvoer – in de zin van artikel 51, lid 1, eerste volzin, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – wanneer in die collectieve arbeidsovereenkomst voor onregelmatige nachtarbeid een hogere compensatie is vastgelegd dan voor regelmatige nachtarbeid?

2. Indien de eerste prejudiciële vraag bevestigend wordt beantwoord:

Verzet artikel 20 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie zich tegen een collectieve arbeidsovereenkomst waarin voor onregelmatige nachtarbeid een hogere compensatie is vastgelegd dan voor regelmatige nachtarbeid, wanneer een dergelijke regeling niet alleen de nadelige gevolgen van nachtarbeid voor de gezondheid, maar ook de lasten die voortvloeien uit het feit dat onregelmatige nachtarbeid moeilijker te plannen is, beoogt te compenseren?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”), in het bijzonder artikelen 20 en 21

Richtlijn 2003/88/EG van het Europees Parlement en de Raad van 4 november 2003 betreffende een aantal aspecten van de organisatie van de arbeidstijd (PB 2003, L 299, blz. 9)

Richtlijn 93/104/EG van de Raad van 23 november 1993 betreffende een aantal aspecten van de organisatie van de arbeidstijd (PB 1993, L 307, blz. 18)

Aangevoerde nationale bepalingen

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (grondwet van de Bondsrepubliek Duitsland; hierna: „Duitse grondwet”), artikelen 2, 3 en 9

Arbeitszeitgesetz (wet inzake de arbeidstijd; hierna: „ArbZG”), §§ 1, 2 en 6

Manteltarifvertrag zwischen dem Verband der Erfrischungsgetränke-Industrie Berlin und Region Ost e. V. und der Gewerkschaft Nahrung-Genuss-Gaststätten Hauptverwaltung (collectieve arbeidsovereenkomst tussen het Verband der Erfrischungsgetränke-Industrie Berlin und Region Ost e. V. en het hoofdbestuur van de vakbond Nahrung-Genuss-Gaststätten) van 24 maart 1998 (hierna: „sector-cao”), §§ 4, 7 en 17

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 Verzoekster verricht nachtarbeid in ploegendienst bij verweerster, een onderneming in de drankenindustrie. Zij is lid van de vakbond Nahrung-Genuss-Gaststätten (hierna: „NGG”). Verweerster is door een met de vakbond NGG gesloten bedrijfs-cao aan de sector-cao gebonden.
- 2 Overeenkomstig § 7, lid 1, van de sector-cao moet voor onregelmatige nachtarbeid een toeslag van 50 % per uur worden betaald. Voor regelmatige nachtarbeid geldt een toeslag van 20 % per uur. Krachtens de sector-cao bedraagt

de toeslag voor overwerk bij 25 % per uur en voor nachtelijk overwerk 50 % per uur. Voor werknemers in ploegdienst zijn in de sector-cao verdere rechten vastgelegd. Per 20 gewerkte nachtdiensten moet één vrije dag worden toegekend. Werknemers in drieploegdienst hebben recht op een betaalde maaltijdpauze van dertig minuten.

- 3 Verzoekster heeft van december 2018 tot en met juni 2019 regelmatig nachtarbeid verricht in de zin van de sector-cao. Zij werkte 38,73 uur in december 2018, 68,53 uur in januari 2019, 38,33 uur in februari 2019, 0,33 uur in maart 2019, 36,27 uur in april 2019, 0,2 uur in mei 2019 en 76,4 uur in juni 2019.
- 4 Verweester heeft voor de maanden december 2018 tot en met juni 2019 over de uitbetaalde in nachtdienst gewerkte uren toeslagen voor nachtarbeid betaald ter hoogte van 20 %. Het bruto uurloon van verzoekster bedroeg in december 2018 16,55 EUR. Per 1 januari 2019 werd haar bruto uurloon op grond van een bedrijfs-cao van 13 mei 2019 met terugwerkende kracht verhoogd tot 17,32 EUR.
- 5 Met haar beroep vordert verzoekster betaling van het verschil tussen de hogere toeslagen voor onregelmatige nachtarbeid van 50 % en de betaalde toeslagen voor regelmatige nachtarbeid van 20 % voor de periode december 2018 tot en met juni 2019.
- 6 Het Arbeitsgericht (arbeidsrechter in eerste aanleg) heeft het beroep in eerste aanleg verworpen, terwijl het Landesarbeitsgericht, waarbij hoger beroep was ingesteld, het beroep ten dele heeft toegewezen. Sommige vorderingen waren volgens die rechter vervallen, omdat zij niet waren ingesteld binnen de in § 17, lid 2, van de sector-cao vastgelegde vervaltermijn van twee maanden. Met het door het Landesarbeitsgericht toegestane beroep tot Revision verzoekt verweester om herstel van het vonnis van het Arbeitsgericht waarbij het beroep is verworpen.

Voornaamste argumenten van de partijen in het hoofdgeding

- 7 Volgens verzoekster is het feit dat de toeslagen ter hoogte van 20 % voor regelmatige nachtarbeid veel lager zijn dan de toeslagen ter hoogte van 50 % voor onregelmatige nachtarbeid in strijd met zowel het grondrecht op gelijke behandeling van artikel 3, lid 1, van de Duitse grondwet als met het in het Unierecht verankerde beginsel van gelijke behandeling. Zij betoogt dat hogere toeslagen voor nachtarbeid niet kunnen worden gerechtvaardigd door andere aspecten dan de bescherming van de gezondheid. Bovendien is de traditionele idee van de „verzetbare biologische klok” door de huidige en bewezen bevindingen op het vlak van de arbeidsgeneeskunde inmiddels achterhaald. Werknemers die regelmatig nachtarbeid verrichten staan bloot aan veel hogere gezondheidsrisico's en aanzienlijke grotere verstoringen van hun sociale leven dan werknemers die niet in ploegdienst en dus minder vaak 's nachts werken. In juridisch opzicht kan dit met het gelijkheidsbeginsel strijdige verschil in behandeling niet anders dan leiden tot een „opwaartse” aanpassing van de te lage vergoeding.

- 8 Verweerster is van opvatting dat de cao-partijen hooguit indirect gebonden zijn aan het gelijkheidsbeginsel van artikel 3, lid 1, van de Duitse grondwet. Zij hebben gebruik gemaakt van de ruime organisatie- en besluitvormingsbevoegdheid waarover zij op grond van de door artikel 9, lid 3, van de Duitse grondwet beschermde onderhandelingsvrijheid beschikken. Regelmatige en onregelmatige nachtarbeid verhouden zich tegenover elkaar als regel en uitzondering, omdat onregelmatige nachtarbeid in veel mindere mate voorkomt. De toeslag van 50 % voor onregelmatige nachtarbeid heeft normaliter betrekking op overwerk en omvat de daarvoor geldende toeslag. Het verschil tussen de toeslagen is ook minder dan 30 %, aangezien er per 20 verrichte nachtdiensten één vrije dag moet worden toegekend. De betaalde maaltijdpauze van dertig minuten waarop werknemers in drieploegendienst recht hebben, komt neer op een verdere „toeslag” van 6,58 %. De toeslag voor onregelmatige nachtarbeid is niet alleen bedoeld om de nadelen van nachtarbeid te compenseren. Hij is ook bedoeld de werkgever ervan te weerhouden inbreuk te maken op de beschermde vrije tijd van de werknemers. Wanneer onregelmatig en op willekeurig momenten wordt opgedragen nachtarbeid te verrichten, is het veel moeilijker om de deelname aan het sociale leven, bijvoorbeeld de zorg voor kinderen of familieleden te organiseren, dan in een situatie waarin de nachtarbeid kan worden ingepland.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

Duitse rechtspraak inzake nachtarbeid; Ontstaansgeschiedenis van het ArbZG

- 9 In de Duitse rechtspraak, met name die van het verwijzende Bundesarbeitsgericht (hoogste federale rechter in arbeidszaken) en het Bundesverfassungsgericht (federaal grondwettelijk hof), is vastgesteld dat nachtarbeid vanwege de negatieve gevolgen voor de gezondheid schadelijk is voor iedereen. Hierbij speelt geen rol of de nachtarbeid al dan niet in ploegendienst wordt verricht. Volgens de stand van de medische kennis neemt de gezondheidsbelasting toe naar gelang van het aantal gewerkte nachten per maand en het aantal opeenvolgende gewerkte nachten. Met name in het licht van het grondrecht op lichamelijke integriteit (artikel 2, lid 2, eerste volzin, van de Duitse grondwet) is de wetgever verplicht maatregelen te nemen om de werknemers tegen de schadelijke gevolgen van nachtarbeid te beschermen. Algemeen geldt dat het aantal opeenvolgende nachtdiensten zo veel mogelijk moet worden beperkt. Tot dusver is niet aangetoond dat opeenvolgende nachtelijke ploegendiensten significant minder schadelijk zijn voor de gezondheid wanneer de werknemers worden ingezet volgens een ploegenschema waarvan zij vooraf op de hoogte zijn.
- 10 Volgens het Bundesverfassungsgericht snijdt het argument dat nachtarbeid altijd op grond van vrijwillige afspraken wordt verricht zodat een bijzondere wettelijke bescherming overbodig is, geen hout. Aangezien de machtsverhoudingen bij het sluiten van arbeidsovereenkomsten doorgaans ongelijk verdeeld zijn, is het aan de

wetgever om beschermende bepalingen vast te stellen teneinde een adequaat evenwicht tussen de belangen te waarborgen.

- 11 Uit de motivering van het ontwerp van het ArbZG blijkt dat met die wet werd beoogd doelstellingen te bereiken die overeenstemden met die van het toenmalige richtlijnvoorstel van de Commissie, namelijk in het bijzonder het waarborgen van de gezondheid en veiligheid van werknemers op de werkplek. Voornoemd richtlijnvoorstel leidde vervolgens tot richtlijn 93/104, de voorloper van richtlijn 2003/88.
- 12 De wetgever is er bij het invoeren van het ArbZG van uitgegaan dat in een moderne industriële samenleving als de Bondsrepubliek Duitsland niet algemeen kan worden afgezien van nachtarbeid. De onontbeerlijke nachtarbeid moest echter in de tijd worden beperkt en worden geflankeerd door gezondheids- en sociaal beleid met passende beschermende voorschriften.
- 13 Volgens § 6, lid 5, ArbZG ligt de verantwoordelijkheid voor het opstellen van compenserende regelingen voor verrichte nachtarbeid in de eerste plaats bij de cao-partijen. Voor zover dergelijke regelingen niet in collectieve arbeidsovereenkomsten zijn neergelegd, heeft een werknemer die nachtarbeid verricht wettelijk aanspraak op betaald verlof of toeslagen op het loon.

Noodzaak van een beslissing van het Hof

- 14 De door verzoekster gevorderde hogere toeslagen voor nachtarbeid vloeien niet voort uit vigerende cao-bepalingen. § 4, deel C, punt 1, van de sector-cao definieert „nachtarbeid” als arbeid die wordt verricht tussen 22 uur en 6 uur. Blijkens de duidelijke bewoordingen van § 7, lid 1, van de sector-cao dient voor regelmatige nachtarbeid een toeslag van 20 % te worden betaald, voor onregelmatige nachtarbeid daarentegen een toeslag van 50 %.
- 15 Mocht § 7, lid 1, van de sector-cao, voor zover hierin is voorzien in minder hoge toeslagen voor regelmatige nachtarbeid, echter niet verenigbaar zijn met artikel 20 van het Handvest gelezen in samenhang met de bepalingen van richtlijn 2003/88, dan zou verzoekster aanspraak kunnen maken op betaling van het verschil. In dat geval zou § 7, lid 1, van de sector-cao niet toepasselijk zijn en zou de ongerechtvaardigde slechtere behandeling van werknemers die regelmatig nachtarbeid verrichten slechts kunnen worden verholpen door een aanpassing van de toeslagen voor onregelmatige nachtarbeid aan het hogere niveau. Die „opwaartse” aanpassing zou onontkoombaar zijn omdat de begunstigende regeling voor onregelmatige nachtarbeid het enig bruikbare referentiekader blijft (zie arresten van 28 januari 2015, [REDACTED] C-417/13, EU:C:2015:38, punten 46 en 47, en 14 maart 2018, [REDACTED] C-482/16, EU:C:2018:180, punt 30). De verbetering van de veiligheid, de hygiëne en de gezondheid van de werknemers op het werk is volgens overweging 4 van richtlijn 2003/88 een doelstelling die niet aan overwegingen van zuiver economische aard ondergeschikt mag worden gemaakt.

Eerste prejudiciële vraag

- 16 Voor de beslissing van de verwijzende rechter is om te beginnen relevant of artikel 20 van het Handvest in casu toepasselijk is. Dit is slechts dan het geval indien ervan moet worden uitgegaan dat de betrokken cao-regeling de bepalingen van richtlijn 2003/88 en zodoende het recht van de Unie ten uitvoer brengt in de zin van artikel 51, lid 1, eerste volzin, van het Handvest.
- 17 Volgens vaste rechtspraak van het Hof kan het primaire Unierecht zich ook verzetten tegen regelingen in sector-cao's (zie arrest van 23 april 2020, Land Niedersachsen (Eerdere periodes van relevante werkzaamheden), C-710/18, EU:C:2020:299, punten 22 e.v.). Het in artikel 28 van het Handvest vastgestelde recht op collectieve onderhandelingen en op collectieve actie moet binnen de werkingssfeer van het Unierecht en in overeenstemming daarmee worden uitgeoefend. Wanneer de sociale partners maatregelen treffen die binnen de werkingssfeer van het Unierecht vallen, moeten zij het Unierecht eerbiedigen (zie arrest van 19 september 2018, ██████ C-312/17, EU:C:2018:734, punten 69 en 70).
- 18 Volgens de verwijzende rechter is niet duidelijk hoe de vraag of § 7, lid 1, van de sector-cao de bepalingen van richtlijn 2003/88 inzake nachtarbeid en arbeid in ploegdienst ten uitvoer brengt, moet worden beantwoord.
- 19 In de zaak ██████ heeft het Hof het voldoende geacht dat het geschil binnen de werkingssfeer van het Unierecht viel (arrest van 26 februari 2013, ██████ C-617/10, EU:C:2013:105, punt 19).
- 20 In de zaak ██████ heeft het Hof in de visie van de verwijzende rechter voor een restrictievere benadering gekozen. Om te bepalen of een nationale regeling het recht van de Unie ten uitvoer brengt in de zin van artikel 51, lid 1, van het Handvest, moet onder meer worden nagegaan of zij de uitvoering van een Unierechtelijke bepaling beoogt, wat de aard van deze regeling is en of zij geen andere doelstellingen nastreeft dan die waarop het Unierecht ziet. Dit geldt zelfs indien die regeling dit recht indirect zou kunnen beïnvloeden. Voorts moet worden nagegaan of er een Unierechtelijke regeling bestaat die specifiek is voor de betrokken materie of deze kan beïnvloeden (arrest van 22 januari 2020, ██████ C-177/18, EU:C:2020:26, punt 59 en de daar aangehaalde rechtspraak).
- 21 De verwijzende rechter acht het zelfs volgens de restrictievere benadering van het Hof denkbaar dat met de cao-regelingen inzake regelmatige en onregelmatige nachtarbeid wordt beoogd Unierechtelijke bepalingen ten uitvoer te brengen in de zin van artikel 51, lid 1, eerste volzin, van het Handvest. Het is mogelijk dat § 7, lid 1, van de sector-cao uitvoering beoogt te geven aan de vaststellingen in de overwegingen 6 en 8 van richtlijn 2003/88 en het bepaalde in artikel 3, lid 1, en artikel 8 van het verdrag nr. 171 van de Internationale Arbeidsorganisatie inzake nachtarbeid (hierna: „IAO-verdrag inzake nachtarbeid”).

- 22 De Duitse wetgever streefde ernaar met § 6, lid 5, ArbZG wettelijke aanspraken op passende toeslagen op het loon vast te leggen. Nachtarbeid dient voor werkgevers minder aantrekkelijk te zijn.
- 23 Er bestaat een verband tussen § 6, lid 5, ArbZG en overweging 6 van richtlijn 2003/88, waarin is vastgesteld dat met betrekking tot de organisatie van de arbeidstijd rekening moet worden gehouden met de beginselen van de Internationale Arbeidsorganisatie. Dit geldt ook voor de beginselen op het gebied van nachtarbeid. Volgens overweging 8 van richtlijn 2003/88 moet de duur van nachtarbeid worden beperkt.
- 24 De verwijzende rechter is van opvatting dat de overwegingen 6 en 8 van richtlijn 2003/88 in materieelrechtelijk opzicht als voorschriften van de richtlijn moeten worden beschouwd aangezien zij in de vorm van een „bevel” zijn gegoten. Relevant is bovendien artikel 12, onder a), van richtlijn 2003/88, dat bepaalt dat nachtarbeiders en werknemers in ploegendienst ten aanzien van hun veiligheid en gezondheid een mate van bescherming moeten genieten die op de aard van hun werk is afgestemd.
- 25 Alhoewel de Bondsrepubliek Duitsland het IAO-verdrag inzake nachtarbeid niet heeft geratificeerd, moet het vanwege de verwijzing in overweging 6 van richtlijn 2003/88 toch in aanmerking worden genomen. Volgens artikel 3, lid 1, van het IAO-verdrag inzake nachtarbeid moeten onder meer maatregelen worden genomen om de gezondheid van nachtarbeiders te beschermen, de vervulling van hun familiale en maatschappelijke verplichtingen te vergemakkelijken en hen een passende compensatie te bieden. Volgens artikel 8 van dit IAO-verdrag moet de compensatie van nachtarbeiders in de vorm van arbeidstijd, beloning of soortgelijke voordelen, zijn afgestemd op de aard van de nachtarbeid. In de visie van de verwijzende rechter bevat overweging 6 van richtlijn 2003/88 gelezen in samenhang met artikel 3, lid 1, en artikel 8 van het IAO-verdrag inzake nachtarbeid echter geen concrete bepalingen inzake de hoogte van de financiële vergoeding of compensatie voor nachtarbeiders.
- 26 Het feit dat de Europese Unie overeenkomstig artikel 153, lid 5, VWEU geen bevoegdheid heeft op het vlak van de beloningen, betekent hoe dan ook niet dat het Unierecht buiten beschouwing moet blijven. Volgens de rechtspraak van het Hof dient die uitzonderingsbepaling eng te worden uitgelegd. Zij geldt voor maatregelen die zouden leiden tot een rechtstreekse inmenging van het Unierecht in de vaststelling van de beloningen in de Unie, zoals een uniformisering van alle of een deel van de bestanddelen van de salarissen en/of de hoogte daarvan. Deze uitzondering kan echter niet worden uitgebreid tot alle kwesties die enig verband vertonen met de beloning, daar anders artikel 153, lid 1, VWEU, wat bepaalde daarin bedoelde gebieden betreft, grotendeels van zijn inhoud zou worden ontdaan (arrest van 19 juni 2014, ████████ e.a., C-501/12 t/m C-506/12, C-540/12 en C-541/12, EU:C:2014:2005, punt 33 en de daar aangehaalde rechtspraak).

Tweede prejudiciële vraag

- 27 Voor het geval dat het Hof de eerste prejudiciële vraag bevestigend beantwoordt, wenst de verwijzende rechter met de tweede prejudiciële vraag te vernemen of het in § 7, lid 1, van de sector-cao vastgelegde verschil in hoogte van de toeslagen voor regelmatige en onregelmatige nachtarbeid verenigbaar is met het in de artikelen 20 en 21 van het Handvest verankerde beginsel van gelijke behandeling.
- 28 Dit algemene rechtsbeginsel houdt in dat vergelijkbare situaties niet verschillend en verschillende situaties niet gelijk mogen worden behandeld, tenzij een dergelijke behandeling objectief gerechtvaardigd is (arrest van 29 oktober 2020, Veselības ministrija, C-243/19, EU:C:2020:872, punt 37 en de daar aangehaalde rechtspraak). Volgens de rechtspraak van het Hof is niet vereist dat de situaties identiek zijn, maar alleen dat zij vergelijkbaar zijn. De vergelijkbaarheid mag niet algemeen en abstract, maar moet specifiek en concreet worden onderzocht, waarbij moet worden gelet op het voorwerp en het doel van de nationale regeling die het betrokken onderscheid invoert (arrest van 9 maart 2017, ██████████ C-406/15, EU:C:2017:198, punt 57 en de daar aangehaalde rechtspraak). Een verschil in behandeling is gerechtvaardigd indien het berust op een objectief en redelijk criterium, dat wil zeggen wanneer het verband houdt met een door de betrokken regeling nagestreefd wettelijk toelaatbaar doel, en dit verschil in verhouding staat tot het met de betrokken behandeling nagestreefde doel (arresten van 29 oktober 2020, Veselības ministrija, C-243/19, EU:C:2020:872, punt 37, en 9 maart 2017, ██████████ C-406/15, EU:C:2017:198, punt 55).
- 29 De verwijzende rechter is van opvatting dat werknemers die regelmatig nachtarbeid verrichten vergelijkbaar zijn met werknemers die onregelmatig nachtarbeid verrichten, in die zin dat in beide gevallen arbeid wordt verricht tijdens de in de cao vastgelegde nachtperiode, welke arbeid verschilt van arbeid op andere tijdstippen. Hierbij speelt geen rol of het gaat om nachtarbeiders in de zin van artikel 2, punt 4, van richtlijn 2003/88 dan wel om nachtarbeiders in de zin van § 2, lid 5, ArbZG.
- 30 Het in § 7, lid 1, van de sector-cao vastgelegde verschil in hoogte tussen de toeslagen voor regelmatige en voor onregelmatige nachtarbeid hebben tot gevolg dat twee groepen werknemers die 's nachts werken, ongelijk worden behandeld. Alhoewel het „gat” van 30 % tussen de twee toeslagen wordt verkleind doordat per 20 verrichte nachtdiensten in drieploegendienst één vrije dag moet worden toegekend (§ 4, deel C, punt 6, van de sector-cao), komt de toe te kennen vrije tijd overeen met een vermindering van de arbeidstijd met slechts ongeveer 5 %. Dat betekent dat er een verschil tussen de toeslagen voor de twee vormen van nachtarbeid blijft bestaan van ongeveer 25 %. De toeslag voor onregelmatige nachtarbeid is dus ongeveer twee keer zo hoog als die voor regelmatige nachtarbeid.
- 31 Anders dan verweerder betoogt, wordt het verschil in hoogte van de toeslag ook niet verder verminderd door de betaalde maaltijdpauze van 30 minuten die

overeenkomstig § 4, deel C, punt 8, van de sector-cao gedurende de arbeidstijd moet worden genomen. Die pauzeregeling komt namelijk niet alleen ten goede aan werknemers die regelmatig 's nachts werken, maar ook aan werknemers in ploegendienst zonder nachtarbeid.

- 32 De verwijzende rechter gaat er bovendien in tegenstelling tot verweerster van uit dat onregelmatige nachtarbeid in de perceptie van de cao-partijen niet kan worden gelijkgesteld met overwerk gedurende de nacht. In dat geval zou de in § 7, lid 1, van de sector-cao opgenomen toeslagregeling voor onregelmatige nachtarbeid ter hoogte van 50 % namelijk overbodig zijn. Die toeslag heeft alleen zelfstandige betekenis indien [onregelmatige nachtarbeid niet wordt beschouwd als] overwerk.
- 33 De vraag of het verschil in behandeling van de twee groepen werknemers wordt gerechtvaardigd door een objectief en redelijk criterium, hangt af van de uitlegging die moet worden gegeven aan artikel 20 van het Handvest, gelezen in samenhang met overweging 6 van richtlijn 2003/88 en artikel 3, lid 1, en artikel 8 van het IAO-verdrag inzake nachtarbeid. In dat verband moet in aanmerking worden genomen dat de werknemers niet kunnen bepalen of zij in aanmerking komen voor toekenning van de verschillende toeslagen voor arbeid tussen 22 uur en 6 uur. Gezien de beslissingsbevoegdheid van de werkgever, kan een werknemer zich principieel niet verzetten tegen de opdracht om regelmatig nachtarbeid te verrichten, en hij hij niet eisen om in plaats daarvan te worden ingezet voor onregelmatige nachtarbeid.
- 34 De doeleinden waarvoor de hogere toeslagen voor onregelmatige nachtarbeid worden betaald, zijn in de sector-cao niet uitdrukkelijk vermeld, maar kunnen er door uitlegging wel uit worden afgeleid.
- 35 Om te beginnen zijn de toeslagen voor zowel regelmatige als onregelmatige nachtarbeid bedoeld als financiële compensatie voor de schade aan de gezondheid als gevolg van nachtarbeid. Hieruit vloeit echter geen rechtvaardiging voort voor het verschil in behandeling van regelmatige en onregelmatige nachtarbeid.
- 36 Een ander legitiem doel van de twee toeslagregelingen bestaat kennelijk in het bieden van een financiële compensatie voor de problemen die nachtarbeid oplevert voor de deelname aan het maatschappelijk leven. Nachtarbeid maakt het voor de betrokken werknemers moeilijker om deel te nemen aan het sociale leven in hun gezinsomgeving, hun vrienden- en kennissenkring en hun maatschappelijke omgeving in ruimere zin. Uit het in § 7, lid 1, van de sector-cao gemaakte onderscheid tussen regelmatige en onregelmatige nachtarbeid valt op te maken dat wordt beoogd de slechtere planbaarheid van onregelmatige nachtarbeid financieel te compenseren. Volgens de verwijzende rechter is echter niet duidelijk of artikel 20 van het Handvest, gelezen in samenhang met de bepalingen van richtlijn 2003/88 inzake nachtarbeid, een dergelijke rechtvaardigingsgrond erkent.
- 37 In de visie van de verwijzende rechter kan niet worden aangenomen dat die vraag reeds is opgehelderd doordat het Hof op het vlak van het antidiscriminatierecht

heeft geoordeeld dat het aan de nationale rechter staat te beoordelen of objectieve redenen een verschil in behandeling rechtvaardigen (zie bijvoorbeeld arrest van 1 maart 2012, ████████ C-393/10, EU:C:2012:110, punt 67). In die gevallen hadden de vaststellingen van het Hof betrekking op de beoordeling van de vraag of in het concrete geval überhaupt een rechtvaardigingsgrond was aangevoerd en of een genoemde reden de toepasselijke rechtvaardigingstoets zou doorstaan. Die opmerkingen hadden volgens de verwijzende rechter geen betrekking op de vraag of een feitelijke situatie op zich een verschil in behandeling kan rechtvaardigen.